

הגמרא עוסקת בהבדל בין פסיקת ההלכה, לבין דיני ריש גלותא בענייני דזיקין. למדנו במשנה שיש לשום בשישים דבר נזק, כלומר, שאין לשלם את הערך של הנזק בכמות קטנה. וכן אין לשום את הנזק בכמות גדולה מאוד, אלא יש לעשות שומה בשישים (ונחלקו האמוראים במידה שבשישים).

הגמרא מביאה מעשה, שלכאורה איננו קשור לענייננו, אך בדרך אגב מוזכר דיני השומה בשישים, וכך מספרת הגמרא (שם נט):

אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל: מאי שנא הני מסאני? אמר להו: דקא מאבילנא אירושלים. אמרו ליה: את חשיבת לאיתאבולי אירושלים? סבור יוהרא הוה, אתיוה וחבשוה.

אליעזר זעירא היה לובש נעליים שחורות והיה עומד כך בשוק שבנהרדעא בבבל. מצאו אותו כך אנשי ראש הגולה, ושאלו אותו על דבר הנעליים. אמר להם אליעזר שהוא מתאבל על ירושלים, ואמרו לו האם הוא חושב כל כך כדי להתאבל על ירושלים? חשבו אנשי ראש הגולה, שהוא בעל גאוה- ולכן תפסו את אליעזר זעירא ושמו אותו במחבוש.

ויש להקשות (וכך שאלו חלק מהמפרשים), מדוע שיהיה אסור להתאבל על ירושלים? ולמה יחשב הדבר לגאוה?

הגמרא ממשיכה את המעשה כך (שם):

אמר להו: גברא רבה אנא, אמרו ליה: מנא ידעינן? אמר להו: או אתון בעו מינאי מילתא, או אנא איבעי מינייכו מילתא, אמרו ליה: בעי את. אמר להו: האי מאן דקץ כופרא, מאי משלם? אמרו ליה: משלם דמי כופרא. והא הוה תמרין! א"ל: משלם דמי תמרין. אמר להו: והא לאו תמרין שקל מיניה! אמרו ליה: אימא לן את, אמר להו: בששים. אמרו ליה: מאן אמר כוותיק? אמר להו: הא שמואל חי ובית דינו קיים. שדרו קמיה דשמואל, אמר להו: שפיר קאמר לכו בששים, ושברקוהו.

אליעזר זעירא הוכיח להם שהוא אדם גדול, ולכן הוא יכול להתאבל על ירושלים. והוא הוכיח זאת ע"י ששאל אותם שאלה בהלכות דזיקין: אדם שהזיק לחברו, וקצץ לו תמרין בוסריים מהדקל, מה ישלם לחברו? ענו לו אנשי ראש הגולה, שאין הם שווים כרגע כלום ולכן אין מה לשלם. הקשה אליעזר, שהרי הם יהיו תמרין בשלים בסוף! לכן ענו, שיש לשלם תמרין בשלים. אך הקשה אליעזר, מדוע ישלם תמרין? הרי הוא קצץ בוסרי!

ע"כ שאלו אנשי ריש גלותא את אליעזר זעירא, מה הוא פוסק בנידון. וענה להם, שיש לשום את הנזק בשישים (כלומר, בכמה יקנה הקונה את הקרקע עם הדקלים עם השבח שיבוא לאחר מכן). ולאחר שאמתו ריש גלותא את הדין עם בית דינו של שמואל, שלח שמואל לעזוב את אליעזר זעירא.

ויש לעיין, מדוע הלכה זו שחררה את אליעזר זעירא? ועוד מה רצה ללמד אותם בהקשר לאבלות על ירושלים?

מובא בזהר הקדוש מחלוקת מעניינת בין אנשי בבל לאנשי ארץ ישראל, למי יותר ראוי להתאבל על חורבן ירושלים, וכך לשוננו (זו"ח ח"ב מגילת איכה נה. מתורגם):

שְׁלַחוּ לָהֶם בְּנֵי בָבֶל לְבְנֵי הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה: לָנוּ מִתְּאִים לְבָבוֹת, לָנוּ רְאִי לַעֲשׂוֹת הַסֶּפֶד עַל חֲרָבִין בֵּית אֱלֹהֵינוּ, עַל שְׁהִתְפָּזְרוֹנוּ בֵּין הָעַמִּים, וַיֵּשׁ לָנוּ לַפְתָּח בְּהֶסֶפֶד, וּלְפָרֶשׁ הָאֶלֶף"א בֵּיתָא שֶׁשְׁלַח רַבּוֹן הָעוֹלָם לְהַסֵּפֶד שֶׁל חֲרָבִין בֵּיתוֹ. שְׁלַחוּ לָהֶם בְּנֵי הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה: מִתְּאִים שְׂאֵתָם הִתְפָּזְרוּתָם בֵּין הָעַמִּים, וְאֵתָם מִחוּץ לָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה, וְנָאָה לָכֵם לְבָבוֹת עֲלֵיכֶם וְעַל עַצְמֵיכֶם, שֶׁיִּצְאָתֶם מֵאוֹר הַחֹשֶׁךְ כְּעֶבֶד שֶׁיִּצָּא מִבֵּית רַבּוֹ. אֲבָל אֲנִי יֵשׁ לָנוּ לְבָבוֹת וְלַעֲשׂוֹת הַסֶּפֶד, וְלָנוּ שְׁלַח הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא סֶפֶר הַהֶסֶפֶד, שְׂאֵנוּ בְּנֵי הַגְּבִירָה, וְאֲנִי מִבְּנֵי בֵיתָהּ, וְיִוִּדְעִים אֶת כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְלָנוּ רְאִי לְבָבוֹת וּלְפָרֶשׁ אֹתָם הָאֶלֶף"א בֵּיתִי"ם.. לָנוּ רְאִי לְבָבוֹת! לָנוּ רְאִי לְסֶפֶד! נִנָּשֶׁק אֶת עֶפֶר רִגְלֶיהָ, נִנָּשֶׁק אֶת מְקוֹם בֵּית מוֹשֶׁבֶהָ, נִנָּשֶׁק אֶת כְּתֹלֵי הַהֵיכָל, וְנִבְכָּה בְּמִרְיָתָהּ. אֲנִי נִפְתַּח בְּהֶסֶפֶד, שְׂרָאִינוּ בְּכָל יוֹם כָּל זֶה. נִבְכָּה תְּמִיד וְלֹא נִשְׁכַּח מִרְיָתָהּ הַבְּכִי מֵעַמָּנוּ.

בני בבל בוכים על החורבן, וע"כ בוכים על צרתם. אך **בני ארץ הקודש** בוכים על **עצם** החורבן, על צער השכינה ויודעים ורואים בכל יום את כבודו של ה' יתברך.

נראה שבני ראש הגולה, היו אחראים למצב המנהיגותי של עמ"י בגלות. ולכן לא רצו שידגישו את הצער האישי המופיע בגלות. כי לכאורה הכל יסתדר תחת שלטונם גם בארץ נכריה. אך הצדיקים מא"י אינם רואים את צערם הפרטי, אלא את צער השכינה ואת כבוד ה' בעולם. ועליהם נאמר: "מה יפו פעמיו בנעלים בת נדיב" כ"מה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל" (חגיגה ג.). הנעליים השחורות מסמלות את הכאב ואת הפער בין ישראל בארץ הגויים, לבין רגליהן של ישראל בשעה שעולים לרגל.

נראה לענ"ד שהקשר בין ענייני הנזיקין, לבין ענייני ירושלים והמקדש מתחברים. שהרי הנזק הופיע בעולם, וכן ניזוק גם מקום הקודש והמקדש. ויש לכל יהודי ויהודי, להצטער בצער החורבן. אך כמה יש להצטער? לא כל אחד יכול להתאבל על החורבן בכל דרך, שהרי יש חשש שבסוף יתאבל רק על דבריו הפרטיים!

ולכן יש לערוך שומה, כלומר, יש לאדם להעריך את עצמו ביחס לחורבן, אם במעט ואם רב. שהרי יש מרחק בוסרי בין האדם למקדש ולירושלים, ומאידך יש תפיסה עתידית כלפי שוב ה' את שיבת ציון. וכך אמר אליעזר זעירא לריש גלותא, שבנזק של קציצת בוסר תמרי הדקל, יש מרחק ופער עד שאתם אומרים לא לשלם. אך יש ראייה עתידית שאומרת כן לשלם, וכן להרגיש את העתיד. אך מאידך אין האדם רואי לכך, כי אין חיבור אמיתי אל הדבר. והתשובה בעינה, יש לערוך 'שומה'. כלומר, יש לכל יהודי ויהודי, למדוד בין המרחק הבוסרי, לבין הרצון העתידי, ולהתאים את האבלות שלו כלפי ירושלים- '**ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש'** (שו"ע סי' א סע"ג). אך בצד המעשי במנהגיה אבלות, יש לו לשום את עצמו.